28.2.2025
Arkkitehtuuri- ja designmuseo / AD-museo Oy

Asiantuntijalausunto Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Asia: VNS 8/2024 vp Kulttuuripoliittinen selonteko
Vastauksena arkkitehtuurin valtakunnalliselle vastuumuseolle osoitettuun lausuntopyyntöön

Arkkitehtuuri- ja designmuseo on arkkitehtuurin ja muotoilun valtakunnallinen vastuumuseo, jonka ylläpitäjä on AD-museo Oy, taustayhteisönään Suomen arkkitehtuuri- ja designmuseosäätiö. Museon vastuulla on etenkin suomalaisen 1900-luvun ja sitä nuoremman arkkitehtuuri- ja muotoiluperinnön säilyttäminen, esittäminen, tutkiminen ja saavutettavaksi tekeminen. Museo tarkastelee Kulttuuripoliittista selontekoa vastuumuseopositiostaan ja asiantuntijuutensa näkökulmasta.

Museon näkemyksen mukaan Kulttuuripoliittinen selonteko on kokonaisuutena erittäin hyvä. Selvitys nojaa perusteelliseen analyysiin suomalaisen yhteiskunnan nykytilasta ja muutostarpeesta. Selvityksen tarkastelutapa on kiitettävällä tavalla systeeminen, puoluepoliittisesti värittymätön ja ylisukupolvinen.

Seuraavassa keskeisiä spesifimpiä huomioita:

Myönteiset piirteet: kulttuurin elinvoimaisuutta ja demokraattisuutta tukevat kirjaukset

1. **Osallistavuus ja jokaisen oikeus kulttuuriin**
    - Selonteko painottaa kulttuurin demokraattista ulottuvuutta: kulttuuri kuuluu kaikille taustasta, sijainnista ja taloudellisista resursseista riippumatta.
    - Erityisen tärkeää on lasten ja nuorten oikeus kulttuuriin, taidekasvatus sekä moninaisten kulttuuristen ilmaisumuotojen tukeminen. Kuten selonteossa todetaan (s. 19): ”Kulttuurin käyttämisen ratkaisee varallisuutta enemmän henkilökohtainen kiinnostus tai sen puute.” Ylisukupolvisen kulttuurisuhteen tukemiseksi ja kansallisen ”kulttuuripääoman” kasvattamiseksi panostus lapsiin ja nuoriin on ensiarvoisen tärkeää.

2. **Pitkäjänteinen ja monialainen kulttuuripolitiikka**
    - Selonteko tunnistaa kulttuurin merkityksen muillakin yhteiskuntapolitiikan osa-alueilla, kuten hyvinvoinnissa, demokratiassa ja elinkeinopolitiikassa.
    - Ehdotus pysyvästä, ylivaalikautisesta kulttuuripoliittisesta toimielimestä on eriomainen. Toimielin voisi olennaisesti tukea pitkäjänteistä päätöksentekoa ja vähentää politiikan tempoilevuutta kulttuurialalla. Ehdotuksen toimeenpanossa on tärkeää varmistaa toimielimen konkreettiset vaikutusmahdollisuudet.

Arkkitehtuuri- ja designmuseo
Korkeavuorenkatu 23
00130 Helsinki

Arkitektur- och designmuseet
Högbergsgatan 23
00130 Helsingfors

Architecture and Design Museum
Korkeavuorenkatu 23
FI-00130 Helsinki

3. **Rahoituksen monipuolistaminen ja rakenteellinen kehittäminen**
    - Kulttuurialan rahoituspohjan laajentaminen ja uusien rahoitusmallien kehittäminen (esim. Sitran roolin vahvistaminen, lahjoitusten verovähennykset, tekijänoikeuksien kehittäminen) on tärkeää.
    - Julkisen ja yksityisen rahoituksen parempi yhteistyö tukee alan elinvoimaisuutta ja auttaa pienempiä toimijoita.

4. **Kansainvälistymisen ja kulttuuriviennin vahvistaminen**
    - Selonteko tunnistaa kansainvälistymisen merkityksen ja sen potentiaalin kulttuurin kasvualustana. Arkkitehtuurin ja muotoilun ala on hyvin konkreettinen esimerkki siitä, miten suomalainen kulttuuri on saavuttanut maailmanmaineensa nimenomaan tiiviissä vuorovaikutuksessa kansainvälisen verkoston kanssa.
    - Kulttuuri ei näyttäydy vain vientituotteena, vaan sen nähdään edistävän monen suuntaista vuorovaikutusta ja pehmeää diplomatiaa.

Kriittiset huomiot: kulttuuriperinnön ja rakennetun kulttuuriympäristön huomioiminen

1. **Kulttuuriperinnön asema jää irralliseksi**
    - Selonteko mainitsee kulttuuriperinnön osana kulttuuripolitiikkaa, mutta sen rooli ei ole kovin keskeinen tai läpileikkaava.
    - Kulttuuriperinnön arvo osana kestävää kehitystä ja identiteetin rakentamista voisi olla selkeämmin esillä. Suuntaviivoja tähän on hahmotettu etenkin Opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttamassa ehdotuksessa Kulttuuriperintöstrategiaksi 2022–2030 (*Kulttuuriperintö voimavarana kestävälle tulevaisuudelle ja hyvälle elämälle*, 2022)

2. **Rakennettu kulttuuriympäristö jää marginaaliin**
    - Rakennetun kulttuuriympäristön merkitystä käsitellään lähinnä vajaakäyttöisten tilojen hyödyntämisen kautta (Luku 3.2., s. 27), mutta laajempi kaupunkikehityksen ja suojelun näkökulma puuttuu. 2020-luvun myötä on julkaistu mittava määrä uutta tutkimusta, joka perustelee nimenomaan olemassa olevan rakennusperinnön säilyttämisen ja kehittämisen roolia osana kulttuurisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävää tulevaisuutta.
    - Kestävä kehitys ja kulttuuriympäristöstrategiat ovat tärkeitä, mutta niiden kytkentä kulttuuripolitiikkaan on selonteossa melko pintapuolista.

3. **Alueellinen epätasa-arvo ja kulttuuriperinnön saavutettavuus**
    - Vaikka selonteossa tunnistetaan alueelliset erot kulttuuripalveluiden saatavuudessa, kulttuuriperinnön rooli osana paikallista elinvoimaisuutta ja identiteettiä voisi olla vahvemmin esillä.

- Perinteisten taiteenalojen, paikalliskulttuurien ja elävän perinnön tukeminen jää vähemmälle huomiolle suhteessa kulttuuriteollisuuden ja kansainvälisen viennin näkökulmaan.

4. **Museoiden rooli**
   - Selonteko tunnistaa museot yhtenä keskeisenä kulttuuriin osallistumisen paikkana sekä museoiden roolin mm. luotettavan tiedon tuottajina ja tarjoajina, mutta yleisesti käsitys museoiden toiminnasta ja vaikuttavuudesta on melko suppea. Laajasti tunnettujen perustehtäviensä, kuten näyttely- ja kokoelmatoiminnan ohella suomalainen museokenttä on jatkuvasti vaikuttavampi toimija myös esimerkiksi kasvatuksen ja koulutuksen alalla. Museot tekevät läheistä pedagogista yhteistyötä koulujen kanssa sekä osallistavaa työtä yhdistysten ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Lisäksi esim. työharjoittelujen, kurssi-, opinnäytetyö- ja tutkimusyhteistyön kautta vaikutus laajenee koko koulutuksen kentälle peruskouluista yliopistoihin. Tämä työ edesauttaa osaltaan kansallisen kulttuuripääoman kasvattamista ja tuottaa merkittävän osan suomalaisten museoiden vaikuttavuudesta.

Kaiken kaikkiaan selonteko on kattava ja tarjoaa monia myönteisiä linjauksia, mutta kulttuuriperinnön ja rakennetun kulttuuriympäristön merkitys osana kulttuuripolitiikan kokonaisuutta olisi syytä tuoda vahvemmin esiin.

Maija Tanninen-Mattila

Museonjohtaja

Arkkitehtuuri- ja designmuseo /
AD-museo Oy
Korkeavuorenkatu 13
00130 Helsinki